

ישראל תידרש לשנות את משוואת ההרתעה מול חזבאללה

אורנה מזרחי ויורם שוייצר | 27 באפריל, 2023 | גיליון 1715

הפיגוע בצומת מגידו על ידי פלסטיני שהגיע מלבנון, בצד שיגור מטח הרקטות במהלך חודש הרמדאן מדרום לבנון, שיוחס לחמאס, סודקים את ההרתעה הישראלית מול חזבאללה, במיוחד על רקע המשבר הפנימי בישראל. חזבאללה לא נטל אחריות לפיגוע במגידו למרות מעורבותו הברורה בו, בעוד מידת מעורבותו הישירה בשיגור הרקטות מדרום לבנון הנתון להשפעתו נותרה לא מובהקת. הסטת האחריות לגורמים הפלסטינים משרתת את חזבאללה, הנהנה מכל העולמות: מצד אחד נחשפת פגיעותה של ישראל ומתאפשר לו לטעון כי ישראל מורתעת מכוחו הצבאי, ומצד שני, הכחשת מעורבותו משחררת אותו לכאורה מתגובה ישראלית נגדו. התחזקות תחושת הביטחון של נסראללה בתקופה האחרונה מעמידה בפני ישראל אתגר מורכב: כיצד לחזק את ההרתעה מול חזבאללה וחמאס בלבנון, מבלי להוביל להסלמה עד כדי התדרדרות למלחמה. לפיכך, למרות שנדרש מהלך ישראלי נגד חזבאללה כדי לגבות מחיר ולחזק את ההרתעה, מתחייבים שיקול דעת אסטרטגי, תכנון יסודי והיערכות להשלכות אפשריות בבחירת מתווה הפעולה ועיתויה.

באחרונה חודשה ביתר שאת הפעילות נגד ישראל מגבול לבנון. מדובר בשני אירועים חריגים: ב-13 בחודש פיגוע בכביש 65 בצומת מגידו, במתווה של מטען צד (כלימגור), שבוצע על ידי מחבל פלסטיני שחדר לישראל מגבול לבנון, וגרם לפציעה קשה של אזרח ישראלי. המחבל אותר ונהרג בדרכו חזרה ללבנון כשעל גופו חגורת נפץ. אחריות לפיגוע ניטלה בשם ארגון פלסטיני המכנה עצמו "כוחות הגליל – הזאבים הבוזזים". מהמידע שפורסם עולה בבירור כי חזבאללה הוא שעמד מאחורי ניהול וביצוע הפעולה, למרות שהארגון עצמו נמנע מנטילת אחריות. בנאום שנשא ב-22 במאס התחמק נסראללה מלהתייחס מפורשות למעורבות בפיגוע וטען שחזבאללה לא חייב להתייחס לפרטי האירוע, שגרם להפתעה מוחלטת בישראל, וכי השתיקה של חזבאללה היא חלק מניהול המערכה, והיא משקפת חוכמה ומבלבלת את האויב. מוערך, כי הפיגוע קודם בהשראתה של איראן, המתוסכלת מכישלונותיה לפגוע באינטרסים ישראליים בסוריה ובחול"ל בתגובה לפעולות נגדה המיוחסות לישראל, וכי תקיפות היעדים של איראן וחזבאללה בסוריה, שגרמו למותם של שני יועצים איראנים ולפגיעה בתשתית צבאית של חזבאללה (בסוף מארס – ראשית אפריל), המיוחסות לישראל, היו תגובה לאירוע זה.

האירוע החמור והחריג השני היה שיגור מטח הרקטות לישראל ב-6 באפריל מדרום לבנון במסגרת המאמץ הפלסטיני הרב-חזיתי (ירושלים, רצועת עזה ולבנון), בעקבות התנגשויות בין מאמינים מוסלמים לכוחות הביטחון הישראליים בהר הבית במהלך חודש הרמדאן. המטח, שנורה על ידי גורמי חמאס מלבנון, כלל 34 רקטות (25 יורטו וחמש נפלו בשטח ישראל), היקף שלא נודע דוגמתו מאז מלחמת לבנון השנייה (2006). צה"ל וגורמי המודיעין בישראל קבעו כי האחראי לירי הוא חמאס. גורמי חזבאללה מצידם הכחישו כל אחריות לאירוע, אך בה בעת הביעו תמיכה מוחלטת במאבק הפלסטיני. למרות שאין עדות למעורבות ישירה של חזבאללה, ניתן להעריך בסבירות גבוהה כי הסכמה עקרונית לכך ניתנה בפעולות התיאום האסטרטגיות בין בכירי חזבאללה לבכירי החמאס, גם אם לא היה תיאום ואישור קונקרטי של חזבאללה לשיגור. זאת, נוכח אחיזת חזבאללה במרחב דרום לבנון, שבראית הארגון מחייבת תיאום עימו מצד הארגונים הפלסטינים הפועלים מלבנון נגד ישראל ואשר פעילותם עלולה לסבך אותו בעימות עימה.

עדות לקשרים ההדוקים והתיאום השוטף בין רכיבי "ציר ההתנגדות" סיפקו ביקורו של מפקד משמרות המהפכה אסמעיל קאאני בבירות בסמיכות לירי הרקטות מלבנון, נוכחותם של אסמעיל הניה (ראש החמאס) וזיאד נח'לה (ראש הגיהאד האסלאמי) בלבנון, ובמפגש שנערך ב-9 באפריל ושפורסם בפומבי בין נסראללה לבין משלחת חמאס בראשות הניה שביקרה בלבנון. בהודעת חזבאללה בעקבות המפגש נטען כי נדונו התפתחויות באזור ובהר הבית, במוכנות "ציר ההתנגדות" ובשיתוף הפעולה בין רכיביו. מנגד, הגורמים הרשמיים בלבנון ובראשם ראש הממשלה נג'יב מיקאטי מיהרו לגנות את הירי ומקרב הציבור הנוצרי בלבנון עלתה ביקורת על אודות השימוש בשטח לבנון בשירות אינטרסים זרים. ישראל מצידה התייחסה לאירוע כמהלך פלסטיני ובתגובתה הישירה לירי הסתפקה, לצד ירי ארטילרי, בתקיפה מוגבלת מהאוויר באזור שיגור הרקטות במרחב ראשדיה (ב-7 באפריל).

יזכר כי לא הייתה זו הפעם הראשונה שגורמים פלסטינים פעלו נגד ישראל מדרום לבנון; הם פועלים מזירה זו מאז מבצע "שומר החומות". מזכור, במהלך המבצע (מאי 2021) חודש שיגור הרקטות מלבנון על ידם. אז שוגרו בשני מקרים מספר קטן של רקטות (כ-3 בכל פעם) אשר לא נחתו בשטח ישראל (ב-13 במאי הן נחתו בים; וב-18 במאי הן נחתו בשטח לבנון). מול אירועים חריגים אלה צה"ל הסתפק בירי ארטילריה למקורות השיגור בלבד. אך בעקבות שיגור נוסף מלבנון, שאירע באוגוסט 2021, אשר יוחס גם הוא לגורמים פלסטינים, ומאחר ושתיים מהרקטות נחתו בתחום ישראל וסיכנו אזרחים, תקפו מטוסי חיל האוויר יעדים בדרום לבנון, לראשונה מאז 2013. נסראללה, אשר התחייב להגיב על כל תקיפה בתחום לבנון, שיגר בתגובה לתקיפת חיל האוויר מטח של רקטות לעבר שטחים ריקים בהר דב, בכוונה "לסגור" את האירוע גם מצידו.

בניגוד לפעמים הקודמות, חזבאללה נמנע עד כה מתגובה לתקיפת חיל האוויר ב-7 באפריל ועל פעולה חסויה נוספת נגד חזבאללה (שדווחה על ידי מקורות עיתונאים, אך קיומה לא אושר

רשמית בישראל) בעקבות ירי הרקטות. בנאומו ב-14 באפריל - יום השישי האחרון של הרמדאן ויום ירושלים האיראני, התייחס נסראללה בזלזול לתקיפה הישראלית וטען בתוקף כי היא לא כוונה ליעדי חזבאללה בלבד, בניגוד לדבריו של ראש הממשלה בנימין נתניהו (בנאום שנשא ב-10 באפריל), אלא למטעי בננות. נסראללה חזר והדגיש את אחדות השורה בקרב גורמים בציר ההתנגדות וטען שפגיעה בהר הבית ובעם הפלסטיני היא מבחינת חיזבאללה קו אדום. כן הדגיש את חולשתה הפנימית של ישראל בראייתו, בצד היחלשות התמיכה האמריקנית בה. בנוסף שב ואיים כי תוקפנות ישראלית תגרור תגובות העלולות להבעיר את האזור כולו, רמז לאפשרות שהתגובה להתקפות בסוריה בוא תבוא, והדגיש שוב כי כל תקיפה בלבנון תזכה ב"תגובה הולמת".

לחזבאללה עניין לשמר את שליטתו בפלגים הפלסטינים המנצלים את אדמת לבנון לפעילות צבאית נגד ישראל או למצער, לתאם אותה כך שלא תגרור אותו להסלמה - כל עוד היא משרתת את מטרות ציר ההתנגדות המורחב, הכולל מעבר לציר השיעי גם את חמאס והג'האד האסלאמי, ומפעילה לחץ מתואם מול ישראל. בכל מקרה, "מרחב העמימות" שנוצר בעקבות שתיקת חיזבאללה לגבי מעורבותו בפעילות הפלסטינית נוח לארגון, הנהנה מכל העולמות: מצד אחד הוא יכול להתהדר בחולשתה של ישראל, להציג את תרומתו במסגרת ציר ההתנגדות למאבק הפלסטיני ובשירות האינטרסים האיראנים, ולטעון כי ישראל מורתעת מכוחו. ומצד שני, הכחשת מעורבותו משחררת אותו בינתיים, מתגובה ישראלית נגדו.

פעולות אלה נגד ישראל מצטרפות לשורת אירועים קודמים, שכרסמו במצטבר במאזן ההרתעה בין ישראל לחזבאללה לטובת הארגון, הפועל ללא לאות לשיפור לטובתו של כללי המשחק במסגרת משוואת ההרתעה שהתעצבה בעקבות מלחמת לבנון השנייה. ואכן, בשנתיים האחרונות יכול היה חזבאללה לסמן לעצמו מספר הישגים, ביניהם טענתו כי פעילותו הובילה לצמצום היקף פעילותו של חיל האוויר הישראלי במרחב הלבנוני, הרחבת נוכחותם של פעילי חזבאללה בסמיכות לגבול עם ישראל בתצפיות, שנוספו במסווה של "ירוק ללא גבולות", חיכוכים עם חיילי צה"ל לאורך הגבול, וכן תחושת ביטחון שהפגין נסראללה בעקבות חתימת ההסכם לסימון הגבול הימי בין ישראל ללבנון באוקטובר 2022, שנסראללה מנכס כהישג בזכות איומיו על ישראל. בנוסף, חזבאללה, כמו שאר מרכיבי הציר, רואה בוויכוח הפנימי העמוק בישראל סביב המשבר החוקתי והמחאה הנרחבת נגד ממשלת ישראל, ביטוי לחולשתה המובנית של ישראל ובאופן שגוי מפרש זאת כפגיעה מהותית בעוצמתה הצבאית. התודעה הכוזבת שפיתח נסראללה וביתר שאת בשנה האחרונה ובאה לידי ביטוי ברור בנאומיו עומדת, ככל הנראה, בבסיס תעוזתו היתר אותה הפגין באירועים האחרונים.

יחד עם זאת, היעדר מהלך צבאי ואפילו מצומצם, כתגובה מצד חזבאללה, בצד הימנעות הארגון מהודאה רשמית בדבר מעורבותו בפעולות נגד ישראל, מוכיחים כי על אף תעוזת היתר הארגון עדיין מרוסן ומעוניין להימנע מעימות חזיתי עם ישראל, שמא יוביל לעימות רחב היקף

ולפגיעה חמורה לא רק בארגון, אלא גם בלבנון – מה גם שבלבנון מתרחבת הביקורת נגד חזבאללה, למרות טענתו של נסראללה כי הוא מוכן, אם יקרה, גם לעימות מורחב.

בכל מקרה, האירועים האחרונים מצביעים על מגמת שחיקה בהרתעה הישראלית מול חזבאללה ושותפיו לציר. בנסיבות אלה חשוב שהדרג המדיני בישראל ייקדם דיון עמוק ומקיף עם המערכת הביטחונית לגיבוש אסטרטגיה לחיזוק ההרתעה מול חזבאללה, שהינו ראש החץ של ציר ההתנגדות המורחב, המהווה כיום האיום הקונבנציונלי העיקרי על ישראל. נראה כי תידרש פעילות צבאית נגד חזבאללה כדי להבהיר לו את המחיר שיגבה ממנו על המשך ההתגרות בישראל כדי למנוע את הפיכתה לשגרה של פעילות הטרור מלבנון, ובכלל זה שיגורי רקטות על ידי חמאס. בפני ישראל אתגר מורכב: כיצד לחזק את ההרתעה מול חזבאללה וחמאס, אך בלי להוביל להסלמה עד כדי התדרדרות למלחמה. לרשותה מרחב פעולה ועליה לבחור את דרך הפעולה המועדפת ואת עיתויה ולהיערך לקראת השלכותיה.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט